

Подготовка на социалните педагози за сферата на обучение на възрастните

Валентина Василева

Abstract: *Preparation of social teachers for the field of education and adult education: Guidelines for Training in Adult Social pedagogy specialty is to acquaint students with modern scientific problems and aspects of adult education. In the forms of students acquire knowledge and skills for planning and organization of training to adults. The possibilities for application of Andragogic preparation in professional activity of social pedagogues expressed in exercise of the organization and training of various categories of elderly.*

Key words: *adult education, Social pedagogy, professional activity of social pedagogues*

ВЪВЕДЕНИЕ

Образованието на възрастните предполага специална ориентация и подготовка на социалните педагози - бъдещи андрагози. В тази връзка е необходимо те да бъдат обучени да организират и координират процесите на образователна дейност с възрастните; да притежават компетентности в областта на андрагогиката, възрастовата психология; да умеят да създават атмосфера на сътрудничество.- не само с учащите, но и с колегите си. Съвременният етап в развитието на Андрагогиката като област на научно знание и учебна дисциплина е продиктувано от необходимостта възрастните да получат втори шанс за придобиване на умения и квалификации, без оглед на тяхната възраст, с които да подобрят перспективите си за работа и да продължат личното си развитие. По този начин се повишава степента на самосъзнание на личността и неговия стремеж към осъзнато самоусъвършенстване и самореализация. Правителствени и неправителствени организации оказват подкрепа в осъществяването на този процес, като обръщат особено внимание на възрастните в неравносечно положение. Това води до необходимостта от подготовка на специалисти със социално-педагогическа професия. Образованието на възрастните представлява съществена част от стратегията на Европейската комисия за учене през целия живот.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Като наука Андрагогиката позволява обосновано да се формулират и реализират образователните цели на обучението на възрастни. Тя разработва теоретичните и методологични основи на дейността, подпомага учащите да овладеят общи и професионални знания и умения, да формират нравствените си ориентири. Андрагогиката разкрива принципите, методите и средствата, чрез които се гарантира развиващата, адаптиращата и социализиращата роля на образованието на възрастните; определя структурата и съдържанието на образователните им потребности.

М. Ноулс, в своята книга „Съвременната практика за обучение на възрастни: От Педагогика до Андрагогия“ [11] определя Андрагогиката като "изкуството и науката за подпомагане на възрастните да учат". Според авторът Андрагогията по същество е "модел на предположения" относно характеристиките на възрастните учащи се, които се различават от традиционните педагогически допускания за учениците. Противоположно на съдържателният/информационен модел, използващ се в традиционната педагогика, андрагогическият модел на Ноулс представя процесен модел на обучение: осигурява процедури и ресурси, които подпомагат обучаващите се да придобият информация и умения в определена област.

От своя страна това благоприятства за развиване на способността за самостоятелно учене на възрастните и придобиване на компетенции. При андрагогическият модел идеята е отговорността за овладяване на знания, умения и

компетентности да е на самия учащ се. Хората са по-заинтересовани от учебни предмети, които имат непосредствено отношение към работата или личния им живот.

С годините и житейския опит натрупват все по-голям набор от преживявания, които предоставят основа за обучение. Повишава се мотивацията им за учене под въздействие на вътрешни стимули като нужда от самочувствие, любопитство, желание да постигнат професионална реализация, и удовлетворение от постиженията.

Змейов въвежда следния понятийно-терминологичен апарат по отношение на андрагогическия подход:

1) андрагог-специалист в областта на обучението, управлението, консултирането, социалната, реабилитационна, корекционна работа с възрастни хора;

2) андрагогически принципи – общи изисквания към организацията на обучението на възрастните: самостоятелно учене, съвместна дейност, опора на базата на предшестваш опит на обучаемите, индивидуализация, развитие на образователните потребности и др.

3) андрагогически процес – специално организиран, позитивно насочен образователен процес към възпитанието, обучението и развитието на възрастните. В процеса на непрекъснато повишаване на квалификацията на възрастните ролевите функции на андрагога са: консултант, супервайзор, модератор, фасилитатор и т.н. [6]

Дейвис Джоунс описва андрагогика като наука, която се "занимава с формиране на личността, оказване на помощ на възрастните да придобият социални умения, морални напътствия, осигуряването на независимост и възможност да се включат в социалния, политическия и културния живот на общността ". На преден план извежда работата на социалните педагози за "насърчаване на личностното и социално развитие на възрастните. Техните умения и ангажираността им позволяват да работят с всички видове хора и не само с тези, посочени като проблемни групи ". [10]

Андрагогиката предполага усвояване от страна на андрагога на съответната дейност и разбиране на перманентното образование като учене през целия живот на личността.

М. Ноулс и много други специалисти по неформално и информално образование на различни управленски равнища в сектора на образованието навъзрастните (и на съответните институции, предлагащи образователни услуги за възрастни) препоръчват специална подготовка на работещите в сферата на образование на възрастните при отчитане на националните и международни тенденции.

Според Катански наблюденията в практиката показват, че професионалното обучение на възрастните, като организация, методика и практическа реализация, стои по - близко до традиционната педагогика, отколкото до професионалната андрагогика. [4]

Основната причина за това е недостатъчният брой професионални андрагози - ръководители, преподаватели, организатори, методисти и други специалисти, които да прилагат андрагогическа организация и методика в обучението на възрастни и нови информационни и комуникационни технологии. Това води до невъзможността да се изградят стабилни андрагогични връзки и отношения между възрастните участници в учебно-квалификационния процес. Възпрепятства се съставянето на индивидуални програми за обучението, разясняването на целите на обучението и стимулирането на обучаваните, провокиране на дискусия, обсъждане на проблеми от практиката, развиване на възможностите на обучаваните да вземат правилни решения, разработване на напътствия за усъвършенстване на получената

подготовка от всеки обучаван и т.н.. Неучастието на подготвени специалисти – андрагози намалява възможностите за провеждане на качествен и ефективен учебен процес, съобразен с андрагогическите особености на възрастните.

Преподавателят планира, организира, ръководи и контролира учебният процес така, че да постигне заложените предварително резултати. С други думи, преподавателят като образователен мениджър се грижи за ефективността на учебния процес, което включва постигане на резултатите, но и удовлетвореност на участниците в процеса (на учащите и на самия преподавател). Управленските функции и дейности на андрагога се отнасят до:

- подготовката на учебната програма (ако не му предостави от институцията готова такава) и планиране на всяко конкретно занятие;

- прилагане на учебната програма на практика - планиране, организиране, реализиране, контрол на учебната дейност, подпомагане на учащите и оценяване на резултатите;

- получаване на обратна връзка за степента на усвояване на учебния материал, за собственото представяне, за проблемите на учащите в учебния процес;

- научно и техническо осигуряване на учебната работа – информационни източници, технически средства и технологии;

- управление на средата - грижа за организацията на материалната среда (адекватно на спецификата на курса поддръжане на учебната зала), предпоставки за създаване на позитивен психологически микроклимат;

- управление на опита на учащите в ученето - подпомагане на учащите в ориентацията, избора и изграждането на подходящи стратегии и стилове на учене; създаване на различни възможности за попълване, разширяване и затвърждаване на знанията и уменията;

- информиране на ръководството на съответната институция за резултатите от учебната работа. [3]

Според Квалификационната характеристика на специалност Социална педагогика на Русенски университет "Ангел Кънчев" обучението на бъдещите специалисти създава възможност за придобиване на знания по педагогика, психология, социология, право, медицина, информационни технологии и професионално-практическа подготовка. Те са основа за разгръщане на специфични и широкоспектърни професионално-трудова умения за педагогическа дейност с деца, подрастващи и възрастни. Целта е в края на обучението те да притежават основни и специфични умения за работа в социалната сфера, както и способности като:

Показване на умения за работа в екип

Следване на подходящи практики в рамките на професионална, законова и етична рамка

Откриване на механизми за продължаващо професионално развитие и обучение през целия живот

Поставяне и решаване на творчески задачи на границите на своите индивидуални способности; [8]

Насоките на обучението по Андрагогика за специалност Социална педагогика са към запознаване на студентите с научните проблеми и съвременните аспекти на обучението на възрастните. В предвидените форми на обучение студентите усвояват знания и умения за планиране и организация на обучението с възрастни. Разглеждат се предизвикателствата пред съвременното образование в глобализирания свят.

Възможностите за приложение на андрагогическата подготовка в професионалната дейност на социалния педагог се изразяват в упражняване на организиране и провеждане на обучение на различни категории възрастни:

- родители и учители на деца с проблеми в поведението и/или при наличие на специфични здравословни проблеми;
- представители на малцинствата;
- безработни;
- лишени от свобода;
- рискови групи; стари хора и др. [9]

Студентите откриват тези възможности за включване в организиране и провеждане на обучения на възрастни при реализирането си като социални педагози в различни социални институции като:

- педагогически съветници в училище;
- социални педагози в дневни центрове;
- социални педагози в социални домове за стари хора;
- служители в Детска педагогическа стая;
- социален работник в Дирекция Социално подпомагане и Бюро по труда;
- служители в Агенцията за закрила на правата на детето;
- експерти и консултанти в общински и областни Комисии;
- експерти и консултанти в Неправителствени организации и др.

Андрагогът, в дейността си с възрастни, приема ролята на ментор (от гръцки mentor – това е името на наставника на сина на Одисей и Телемаха), на съветник, наставник, консултант. [2] За тази роля е необходимо той да притежава значителен опит в различни сфери от живота и опитът трябва да превишава този на учащите се. Преподавателят е необходимо да осъществява подкрепа на учащия се в различните етапи от неговото обучение.

Освен това може да бъде и медиатор. Медиаторът се явява посредник между възрастния учащ се и учебното съдържание. Той предупреждава и облекчава тези трудности и противоречия, с които се сблъсква учащият се в процеса на обучението.

Друга роля на андрагога е на интерпретатор, който спомага за намиране отговори на въпросите, възникнали в хода на обучението. В обучението на възрастните андрагогът популяризира и предава знания и опит; трансформира образователната информация на достъпен за учащите език, като запазва първоначалния и смисъл. Успешно избраната образователна стратегия предполага и по-добри резултати от обучението.

В процеса на обучение бъдещите андрагози следва да се научат да създават подходяща позитивна атмосфера, емпатия между участниците в образователния процес. В основата на това стои съгласуването на целите, смисълът и основните ценности, значими за учащите се.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Голям брой от социалните педагози се ориентират към сферата на Андрагогиката. Андрагогическата насоченост на тяхната дейност се изразява не само в оказване на подкрепа на лица, нуждаещи се от социална защита, но и към подбуждане на стремеж от страна на възрастните за саморазвитие и самореализация. Социалните и образователни перспективи могат да бъдат интегрирани и да се прилагат в социалната работа, за да се осигури теоретична база за свързаните с организираната социална помощ и продължаващото образование дисциплини. Това би довело до разбиране на задачите на социалната работа и на личностната позиция, роля и функция на социалните педагози в обществото.

От тази гледна точка Андрагогиката насочва вниманието на специалистите в сферата за образование на възрастните към тези аспекти на социалната помощ, които се занимават с целите и средствата за индивидуален човешка растеж. Подходът на продължаващо образование позволява включването и интегрирането на индивида в обществото и насърчаване на социалното му

функциониране; изграждането на идентичност и компетентност на възрастните като членове на общество с общи отговорности за личен и обществен просперитет.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Василькова, Т.А. Основы андрагогика: учебное пособие для вузов по специальности "Педагогика": рек. УМО вузов, М.: Кнорус, 2009, с. 256
- [2] Громкова М.Т. Андрагогика: теория и практика образования взрослых: учебное пособие для системы доп. проф. образования; учебное пособие для студентов вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005, с. 495.
- [3] Гюрова В. „Андрагогическото измерение на мениджмънта на образованието на възрастните“ АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД за присъждане на научна степен "Доктор на науките" по професионално направление: 1.2. "Педагогика" научната специалност: "Теория на възпитанието София, 2013
- [4] Катански Ч. АНДРАГОГИЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ КАЧЕСТВОТО И ЕФЕКТИВНОСТТА НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ (РЕТРОСПЕКТИВНО ИЗСЛЕДВАНЕ) Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP), Volume 3, Number 1, 2009, с.74-55
- [5] Журавлева Н., Т.М. Селина, М.Н. Жафярова, Т.А. Пацукова, Н.В. Кохан Андрагогика: теория и практика обучения взрослых; учебно-методическое пособие /Н.Н.. Новосибир. гос. пед. ун-т: НГПУ, 2013, с.143
<http://www.biblioclub.ru/book/86329> – ISBN 5-98549-022 / 25.06.2014/
- [6] Змеев, С. И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых [Электронный ресурс] /С.И. Змеев. – М.: Пер Сз,2007. – 272 с. www.childrenuk.co.uk/chaug/aug2000/social_pedagogues.htm /21.08.2015/
- [7] Змеев С.И. Технология обучения взрослых: учеб. пособие для студ. высш. учеб.заведений. – М.: Издательский центр "Академия", 2001, с.128 www.childrenuk.co.uk/chaug/aug2000/social_pedagogues.htm / 21.08.2015/
- [8] Квалификационна характеристика на специалност Социална педагогика, РУ "Ангел Кънчев". [https://www.uni-ruse.bg/education/students/ECTS/Факултет Природни науки и образование.pdf](https://www.uni-ruse.bg/education/students/ECTS/Факултет%20Природни%20науки%20и%20образование.pdf)
- [9] Списък на професиите за професионално образование и обучение. (2014) http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/vqualification/SPPOO_20-01-2014.pdf
- [10] Davies Jones, H. The Social Pedagogues in Western Europe – some implications for inter-professional care, 2000, с.27
http://www.research.ed.ac.uk/portal/files/14794672/Smith_M_Social_Education_and_Social_Pedagogy.pdf / 17.05.2014/
- [11] Knowles M. The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy, 1980, с.43
http://www.umsi.edu/~henschkej/articles/a_The_%20Modern_Practice_of_Adult_Education.pdf / 05.03.2014/

За контакти:

Гл. ас. д-р Валентина Василева, Катедра "Педагогика, психология и история", Русенски университет "Ангел Кънчев", тел.: 0898407577, e-mail: vvasileva@uni-ruse.bg

